

Hieronim Sieński

## KAZIMIERZ WIŚNIAK TEATRALNY I PIWNICZNY

– WYSTAWA W ARCHIWUM NAUKI PAN I PAU W KRAKOWIE



Nieczęsto mamy szansę oglądania monograficznych wystaw poświęconych Piwnicy pod Baranami. Lukę tę wypełniła ekspozycja „Kazimierz Wiśniak teatralny i piwniczny” prezentowana w Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie, w okresie kwiecień–wrzesień 2023 r. Miłośnicy twórczości Kazimierza Wiśniaka czuli się wyjątkowo ukontentowani, a szczególnie zadowoleni powinni być i miłośnicy Piwnicy pod Baranami. Wypada zaznaczyć, że Kazimierz Wiśniak odegrał niebagatelną rolę w tworzeniu krakowskiej Piwnicy, znaczący jest też jego scenograficzny wkład w rozwój polskiego teatru. Zasług tych nie trzeba szczegółowo udowadniać, są one niepodważalne. Zatem nie powinien dziwić tytuł tej ekspozycji. Szybko zyskała ona sławę wydarzenia towarzyskiego i artystycznego. Uroczysty wernisaż odbył się 24 kwietnia 2023 r. i zgromadził liczne grono jego przyjaciół, znajomych i wielbicieli twórczości. W grupie tej znaleźli się przedstawiciele krakowskiego środowiska teatralnego i artystycznego, m.in.: Anna Polony, Lidia Bogaczówna,

Ewa Dałkowska, Basia Sępnik-Wilk, Andrzej Zarycki, Andrzej Sikorowski, Józef Opalski, Zbigniew Paleta, Jan Poprawa, Wiktor Herzig i Stanisław Malik, który zadbał o fotograficzną dokumentację. Ekspozycja powstała w Archiwum Nauki, więc nie mogło zabraknąć na jej otwarciu również przedstawicieli świata naukowego w osobach m.in.: prof. Jana Ostrowskiego – prezesa PAU, prof. Andrzeja Jajszczyka – wykładowcy AGH, byłego prezesa Oddziału PAN w Krakowie, a od dwóch lat również wiceprzewodniczącego Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych, oraz prof. Barbary Bilińskiej – wiceprezes Oddziału PAN w Krakowie...

Na ekspozycji zaprezentowano różnorodne prace Kazimierza Wiśniaka powstałe w latach 1948–2023, związane przede wszystkim z jego działalnością w Piwnicy, którą współtworzył w 1956 r. i jest jej wierny do chwili obecnej, oraz twórczością teatralną, głównie jako scenografa. Gdy chodzi o prace teatralne, to zwracały uwagę plakaty, poczynając od tych

najstarszych z początku lat 60. XX w. Barwną galerię tworzyły też projekty kostiumów i scenografii do m.in.: *Pietruszki* Igora Strawińskiego, *Ogrodu miłości* Henryka Tomaszewskiego, *Wyzwolenia* czy *Warszawianki* Stanisława Wyspiańskiego, stanowiące zaledwie mały fragment jego bogatej twórczości scenograficznej. Dużym zainteresowaniem zwiedzających cieszyła się karta z dziennika Kazimierza Wiśniaka – prace nad spektaklem Dale Wassermana *Der mann von la Manch*, 1993 – dzięki której można było poznać jego charakter pisma i precyzję działalności artystycznej. Oczywiście tych prac było znacznie więcej, a całość tej części dopełniały programy teatralne, pocztówki i książki.

W części „piwnicznej” jest wiele obiektów, które po raz pierwszy zaprezentowano szerszej publiczności. W grupie tej na pierwszym miejscu należy wymienić cztery rysunki płyty CD z pieśniami Ewy Demarczyk: *Karuzela z madonnami*, *Groszki i różę*, *Czerwonym blaskiem otoczona* i *Skrzypek Hercowicz*, do których muzykę skomponowali ojcowie piosenki poetyckiej – Zygmunt Konieczny i Andrzej Zarycki. Niestety planowana płyta nigdy się nie ukazała. W trakcie wernisażu szczególnie wzruszającym i intymnym momentem było oglądanie tych rysunków przez Zbigniewa Paletę – wybitnego skrzypka z zespołu Ewy Demarczyk – który w *Skrzypku Hercowiczu* dostrzegł swoją postać. W tej grupie znalazł się również maszynopis napisanego po francusku skeczku piwnicznego Kazimierza Wiśniaka *Madame la morte* oraz jedyny egzemplarz zeszytiku z autorskimi tekstami i rysunkami o demonicznej Markizie – monologu napisanego odręcznie dla Barbary Nawratowicz, odtwórczyni roli Markizy. Równie interesująco prezentowały się ilustracje do tomiku wierszy piwnicznych Leszka Długosza *Piwnica idzie do góry* z 2000 r. Były to: *Portret Janiny Garyckiej* i *Artyści Piwniczni w VIS* i *VIS*, przy czym ten drugi rysunek w dwu wersjach – oryginalnej czarno-białej i sporządzonej w 2021 r. kolorowej. Na rysunku tym

Wiśniak umieścił artystów: Leszka Długosza, Zbigniewa Paletę, Zbigniewa Raja, Annę Szalapak, Marka Pacułę, Jana Nowickiego, Sebastiana Kudasa i Leszka Wójtowicza. Wśród wielu interesujących rysunków uwagę zwracają również ilustracje do książki Joanny Olczak-Ronikier *Piwnica pod Baranami, czyli koncert wybitnych samouków* poświęconej kabaretowi, w tym *Plan Lasku Wolskiego*. Jednakże duże zaciekawienie, a wręcz zdziwienie wywołała prezentacja makiety jednej ze stron tej książki przygotowanej ręcznie 1:1 i zestawionej z wydaną już książką. Cóż, ukazała się ona w epoce przedkomputerowej. Wzrok zwiedzających przyciągał też portret Wiesława Dymnego, narysowany węglem przez Kazimierza Wiśniaka w 1953 r., najprawdopodobniej pomiędzy październikiem a grudniem, gdyż w październiku obydwaj rozpoczęli studia na Akademii Sztuk Plastycznych w Krakowie (obecnie Akademii Sztuk Pięknych) i mieszkali w akademiku w jednym pokoju. Ciekawostką jest także karta telefoniczna z rysunkiem Kazimierza Wiśniaka – jedna z sześciu wydanych przez Telekomunikację Polską w 2001 r. z okazji 40-lecia Piwnicy pod Baranami. Równie ciekawie prezentowały się projekty plakatów na koncerty Doroty Ślęzak i Mikiego Obłońskiego. Od wielu lat Artysta przygotowuje też plakaty na wrześniowe, urodzinowe koncerty dla Piotra Skrzyneckiego i kilka z nich było zaprezentowanych, w tym dwa oryginały. Prezentowane również były wykonane ostatnio portrety Piotra Skrzyneckiego do tomiku Andrzeja Sikorowskiego *Lecz póki co żyjemy* wydanego w 2022 r. Były też rysunki do pierwszego polskiego komiksu *Szaszkiewiczowa, czyli Ksylolit w jej życiu*, publikowanego w „Przekroju” w 1958 r. Były także i zaproszenia, folderki i periodyki „Myśl” i „Latarnia” redagowane przez Kazimierza Wiśniaka.

Zwiedzający wystawę z zaciekawieniem studiowali plan Rynku krakowskiego z lat 50. XX w., na którym Artysta zaznaczył miejsca związane z Piwnicą, jej twórcami i bohemą krakowską,

łagodnie łączący obydwie części wystawy. Specjalnie na tę ekspozycję firma Aladyn – producent lamp i artykułów z mosiądzu – przygotowała oryginalną lampę ścienną, wzorowaną na dawnych trójkątnych numerach wiszących na domach, z napisem „Piwnica pod Baranami 1956”. I zapalenie tej lampy przez Artystę było symbolicznym momentem otwarcia wystawy. Ponadto zaprezentowano też wiele materiałów związanych z Bohaterem ekspozycji. Ta część została zatytułowana „Z Szufłady Kazimierza”, a dopełniał ją *Theatrum Mundi* – widok z okna mieszkania Kazimierza Wiśniaka – dwuczęściowa praca oprawiona w ramy okienne.

Wystawa powstała w całości na bazie materiałów z prywatnej kolekcji Hieronima Sieńskiego i Macieja Rudego, a jej kustoszem była Joanna Laskosz, pracownica Archiwum Nauki PAN i PAU. Była to już 13. wystawa z ich zbiorów poświęcona Kazimierzowi Wiśniakowi, dzięki której można było odbyć niezwykłą podróż w niekonwencjonalny świat tego wybitnego polskiego rysownika i scenografa – uważnego obserwatora drobin świata, intrygującego bogactwem niedopowiedzenia. Z satysfakcją należy też dodać, że zainteresowanie tematyką „piwniczną” spowodowało podjęcie decyzji o realizacji w 2024 r. odrębnej wystawy poświęconej tylko Piwnicy pod Baranami.